

НАСТАВНИ ПРЕДМЕТ: **СОЦИОЛОГИЈА**
СТУДИЈСКИ ПРОГРАМ: **ВАСПИТАЧИ-ПРВА ГОДИНА**
ВЕЖБЕ ПО РАСПОРЕДУ: **ПОНЕДЕЉАК, 23.03.2020.**
ВРЕМЕ: **10,30-12,15**
САРАДНИК У НАСТАВИ: **МАС Невена Настић**

17. ДРУШТВЕНА ПОКРЕТЉИВОСТ

Покретљивост друштва обухвата промене у друштвеној структури које настају померањем појединаца и друштвених група. Та покретљивост може се посматрати са више аспеката.

Са становишта поделе рада то је прелазак из једне улоге у другу, која се назива хоризонтална покретљивост друштва.

У структури друштвених односа, то је померање са једног положаја на други, што се означава као вертикална покретљивост.

И са становишта територијалне организације друштва то је прелазак из једног места у друго, и таква покретљивост друштва зове се просторна покретљивост.

Хоризонтална покретљивост обухвата померање појединаца и група из једне друштвене улоге у другу, не мењајући при том свој социјални статус. Оваква покретљивост се најчешће испољава у различитим променама професионалних улога (делатности), места становања, појединаца и друштвених група, при чему се промене догађају у оквиру истогдруштвеног слоја или класе.

Вертикална покретљивост је друштвени процес када појединци или групе мењају своју улогу у друштву преласком на виши или нижи степен на лествици социјалне стратификације, било да се на њој пењу или силазе.

Променом улоге најчешће се мења и друштвено-економски положај појединца или групе и обрнуто. У том смислу, вертикална покретљивост манифестује се као друштвено напредовање или назадовање појединаца и друштвених група са становишта друштвеног угледа и вредности.

18. МЕХАНИЗМИ ДРУШТВЕНЕ ПОКРЕТЉИВОСТИ

Механизми или канали друштвене покретљивости и најчешће се наводе: образовање, бављење политиком и склапање брака.

Образовање је у савременом друштву најважнији канал друштвене покретљивости. Кроз образовање омогућује се стицање квалификација за обављање разних друштвених улога. То им уједно обезбеђује значајне друштвене предиспозиције да могу лакше да се крећу у свим доменима друштвене покретљивости (вертикалној, просторној, међугенерациској и тд).

Бављење политиком омогућава промену друштвеног статуса у великим распонима - може се брзо доспети на највише друштвене положаје, а може се и брзо пасти на најниже положаје. Покретљивост кроз политичку делатност све више расте у савременим друштвима, јер су у порасту масовне политичке организације друштва (странке, синдикати, политички покрети, невладине организације и тд) које окупљају велики број људи. У многим друштвима, кроз начело једнакости у избору, пружају се шансе свима за брзу личну промоцију.

Склапање брака, особито у традиционалним друштвима, за многе је био најважнији канал друштвене покретљивости, а за велики део жена значајно је промену друштвене средине и могућност успона или очувања наследног друштвеног положаја.

Поред ових механизма, као канал друштвене покретљивости може бити и поседовање специјалних особина поједнаца које су неопходне у одређеном тренутку, као што су храброст у рату, харизма и говорништво у политици, остварени таленат у спорту или уметности, "сналажљивост" у друштвеним кризама итд.

Покретљивост друштва може бити у извесној мери и блокирана, а то се догађа у друштвеним кризама и уколико у одређеном друштву постоји дискриминација, на било којој основи - расној, полној, верској, етничкој и тд.

Повећана покретљивост друштва може имати одређене последице, које могу позитивне и негативне, као што су:

- слаби кохезија група и њихови међусобни конфликти;
- променом социјалног положаја мења се "поглед на свет";

- напуштањем породице и других примарних група слабе или се кидају примарне везе;
- повећава се обим криминалних и других девијантних појава;
- постоји стална ментална напетост, повећава се осећај несигурности и појављују се неурозе;
- доласком нових људи или одласком старих, мењају се обрасци мишљења понашања и деловања;
- смањују се друштвене разлике између група и појединаца са различитим положајима и улогама;
- долази до површности у односима због краткотрајних и формалних контаката међу људима.

19. СТРУКТУРАЛНЕ ПРОМЕНЕ У САВРЕМЕНОМ ДРУШТВУ

Савремено или модерно друштво, како се оно још назива, настаје у XVII веку и траје до данас. У анализи савременог друштва многи социолози користе изразе индустријско и постиндустријско друштво, као аналитичке категорије његових структуралних промена.

Индустријским друштвом означава се раздобље до половине XX века, а постиндустријским од половине XX века до данас

Савремено друштво настаје на тековинама традиционалног друштва, најпре у Европи, а потом и у другим деловима света. Његовом настанку и убрзаном развоју значајно су допринеле технолошке револуције: Прва, која је започела проналаском парне машине (1765) и друга открићем електричне енергије (1884).

Оне су условиле и низ других структуралних промена, као што су: прелаз из мануфактурне производње у индустријску и настанак робно-новчане привреде, а потом и убрзани развој градова. Затим, промене које су настале у духовној сфери: појава филозофије просветитељства, либерализма и рационалистичког поглед на свет, што је допринело секуларизацији друштва и развоју образовања и науке; великих научних и географских открића, стварања националних држава, колонијалних освајања и тд.

Велике промене у савременом друштву после Другог светског рата, које настају проналаском атомске енергије (1945), а потом конструкцијом електронског рачунара (1946) и дефинисањем основа теорије комуникације и управљања (1947), означавају се као трећа технолошка револуција или научно-технолошка револуција.

Промене које је изазвала научно-технолошка револуција манифестују се кроз: коришћење нових извора енергије, нарочито атомске; хемизацију предмета и процеса рада; развој генетичког инжењеринга, електронике, средстава комуникација и саобраћаја, а особито кроз развој информатичко-комуникационих технологија.

Ове технолошке промене имају и социјалне импликације на структуру и динамику савременог друштва, односно обележја структуралних промена, које се огледају, нарочито кроз промене у: економској структури, социјалној структури и социјалној динамици, политичком животу, друштвеној свести, породичним односима и у начину живота људи.

20. ГЛОБАЛИЗАЦИЈА

Убрзани развој економских, научних, политичких, културних и других веза између народа у свету, нарочито у последњој четвртини XX и почетком XXI века, означава се изразом глобализација или мондијализација у француском говорном дискурсу. Глобализацију многи виде као велики и очигледан напредак, а други, пак, као недвосмислену претњу савременом човечанству.

Глобализацијом се, најчешће, означава и процес у коме се економије различитих земаља у целини укључују у један глобални економски систем уз концентracију светске производње, трговине и информација у одређеним центрима.

Међутим, глобализација је везана и за друге области: науку, технологију, политику, религију, културу, медије, забаву итд. У суштини глобализација преплављује сва подручја индивидуалне и колективне људске егзистенције.

Основна обележја процеса глобализације, могу се сагледати кроз неколико димензија великих друштвених промена, као што су: економска димензија, политичка, друштвено – институционална, инфраструктурна, идејно - културна, војна и геостратешка и еколошка димензија.

Процесу глобализације особито су допринели:

1. убрзани развој технологије, комуникација, образовања, слободног времена и олакшан систем финансијске активности на међународном нивоу;
2. колапс читавог система вредности, идеја и очекивања у земљама реалног социјализма, разбијањем њихових институција и привреде и наметањем либералног капитализма као једине алтернативе; и

3. деловање најмоћнијих држава, пре свега САД, и међународних организација. Затим, овом процесу је знатно допринела и транзиција земаља централне и источне Европе, која је глобализацији давала убрзање и унификацију система вредности и продукционих односа у настајању према моделима развијених друштава Запада.

Процес глобализације доноси корените промене у животу људи. Оне се изражавају као позитивне или негативне.

Међу позитивним променама, које доноси глобализација, најизразитије су:

- велики напредак, развој науке и технологије на планетарном нивоу;
- убрзани промет роба, услуга, капитала, знања, информација и других добара;
- олакшана комуникација људи у свим деловима света неутралисањем раздаљина – развијене мреже телефоније, интернет, сателитска телевизија, саобраћај;
- сузбијање многих болести и епидемија на светском нивоу;
- искорењивање неписмености, проширивање знања и хоризоната размишљања;
- промовисање и јачање демократских принципа и установа; и
- развијање разних облика организованости и солидарности између људи и народа.

Негативне последице су:

- Продубљује се јаз између богатих и сиромашних;
- Повећава се незапосленост;
- Настају велике миграције радне снаге, а нови таласи миграната и економских избеглица преплављују развијене земље;
- На политичком нивоу: ограничава се државни суверенитет, подривају се многе демократске институције и тако слаби њихова снага, ауторитет и ефикасност;
- У великој трансформацији света све више главну улогу преузимају војне силе, пре свих САД, вођењем ратова за "грађанска права и успостављање демократије", превентивних ратова и најавом нових, па чак и перманентних и суперразорних ратова.
- Успостављају се и нове војне доктрине које одобравају употребу нуклеарног оружја.
- Умањују се могућности локалних заједница да се ослоне на сопствене облике духовности и друштвености.